

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Пригодія Миколи Анатолійовича

на дисертаційне дослідження **Стечкевича Олега Орестовича**

«Теорія та методика формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти», подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

За результатами аналізу змісту наукової роботи, реферату, наукових праць Стечкевича Олега Орестовича узагальнено результати експертизи та викладено в наступних положеннях.

Актуальність теми дослідження. Формування та розвиток освітнього потенціалу України вимагає перегляду та вдосконалення підходів до розуміння цифрової компетентності педагогів, які наразі дещо відрізняються від стандартів Європи. Вирішення цих завдань залежить від активного впровадження наукових розробок у педагогічну практику та визначення оптимальних шляхів розвитку цифрових компетентностей учителів. Для цього важливо впроваджувати систему підвищення кваліфікації, яка поєднує професійно-педагогічні і цифрові знання та навички, тим самим сприяючи розвитку їхньої цифрової компетентності. Важливу роль у розвитку цифрової компетентності педагога відіграє неформальна освіта, оскільки надає можливості для експериментування, самонавчання та спілкування з колегами. Вона також розв'язує задачу створення оптимальних умов для навчання в середовищі, яке враховує їхні індивідуальні потреби та пріоритети. Залучення педагогів до різноманітних освітніх ініціатив та проєктів допомагає покращувати їх цифрові навички та адаптуватися до нового цифрового освітнього середовища та постійних змін у суспільстві та технологіях.

Актуальність дисертаційного дослідження О.О. Стечкевича підсилюється суперечностями, виявленими під час теоретичного аналізу проблеми та вивчення практики формування цифрової компетентності, між: наявним і об'єктивно необхідним рівнем цифрової компетентності педагогічних працівників; інтегративною сутністю складових цифрової компетентності та їх фактичною роз'єднаністю на практиці; різноплановістю теоретичних підходів до цифрової компетентності педагога та її одноманітними проявами у процесі формування; можливостями неформальної освіти, зокрема з використанням цифрових технологій, та недостатнім теоретико-методологічним, методичним і технічним забезпеченням цього процесу.

Наведенні міркування забезпечують актуальність наукового пошуку, оскільки його мета корелює із соціальними, теоретико-методичними і практичними потребами суспільства загалом і професійної освіти, зокрема.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію підготовлено в межах науково-дослідної роботи Національного університету «Львівська політехніка» – «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції

у міжнародний освітній простір» (ДР № 0121U113179). Тему роботи затверджено на засіданні Вченої ради Національного університету «Львівська політехніка» (протокол № 5 від 31.10.2023 р.).

Наукове значення виконаного дослідження. У дослідженні О.О. Стечкевича отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти:

– розроблено авторську концепцію формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти, в основу якої покладено методологічний, теоретичний і практичний концепти;

– теоретично обґрунтовано, спроектовано та експериментально перевірено ефективність системи формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти, яка інтегрує теоретико-методологічний, структурно-змістовий, технологічно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний блоки, а також блоки передумов і організаційно-педагогічних умов;

– виявлено організаційно-педагогічні умови, що забезпечують успішну імплементацію системи формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти: 1) організація середовища для реалізації системи формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти; 2) розроблення змістового й науково-методичного забезпечення системи формування цифрової компетентності педагога через узгодження цілей цифрової та професійно-предметної підготовки педагогів; 3) забезпечення процесуального аспекту діяльності системи формування цифрової компетентності педагога.

Уточнені й конкретизовані: трактування поняття «цифрова компетентність педагога» та компонентна структура цифрової компетентності педагога (ядро містить середовищний, змістовий і комунікативний компоненти, які перебувають під впливом мотиваційного та рефлексивного), критерії, показники та рівні її сформованості. *Удосконалено* змістовий і процесуальний компоненти формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти. *Подальшого розвитку* набули теоретико-методичні положення щодо цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти.

Практична цінність отриманих результатів дослідження. Матеріали, положення та висновки дисертаційної роботи, які стосуються теоретичних і методичних основ системи формування цифрової компетентності педагога; методологічних підходів, концептуальних засад і принципів системи формування цифрової компетентності; організаційно-педагогічних умов та інструкційно-методичних матеріалів щодо форм і методів формування цифрової компетентності можуть бути використані науково-педагогічними та педагогічними працівниками в процесі власного професійного розвитку; закладами освіти для імплементації в навчальні програми з педагогічних дисциплін і для організації підвищення кваліфікації;

суб'єктами надання освітніх послуг для створення та реалізації освітніх програм та здійснення ефективного супроводу слухачів у процесі навчання.

Результати проведеного дослідження впроваджено в роботу 5-ти закладів вищої освіти України та 6-ти суб'єктів, які надають освітні послуги в умовах неформальної освіти, що засвідчується відповідними документами: стали базою для створення програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти «Цифрова компетентність освітянина» та розширили тематику наявних курсів; увійшли до лекційних матеріалів навчальних курсів «Організація медіаосвіти у соціально-педагогічній сфері», «Інклюзивна освіта»; стали предметом розгляду на семінарських заняттях навчальних дисциплін «Основи соціально-педагогічних досліджень», «Основи профорієнтаційної роботи»; використані під час проектування та проведення тематичних курсів «Хмарні сервіси у роботі сучасного педагога» і «Цифрове портфоліо сучасного вчителя»; впроваджені у процес професійного розвитку науково-педагогічних працівників; розглянуті під час круглих столів, онлайн-конференцій, тренінгів, майстер-класів і вебінарів.

Результати дослідження реалізовано в річній освітній програмі підвищення кваліфікації «Цифрові інструменти Google для освіти» (понад 200 000 учасників), практичні розробки та напрацювання представлені відеоматеріалами на сайті «Навчайте, де б ви не були», створеному за підтримки Міністерства освіти і науки України та компанії Google.

На основі авторських методик у Національному університеті «Львівська політехніка»:

– розроблено та апробовано курси підвищення кваліфікації для педагогічних і науково-педагогічних працівників («Організація освітнього середовища засобами Google Classroom», «Використання інтернет-сервісів у роботі педагога/адміністратора закладу освіти», «Інтерактивні технології навчання», «Створення навчального відеоконтенту», «Організація освітнього середовища засобами LMS Moodle»);

– розширено інструкційне та змістове забезпечення занять з дисциплін «Використання додатків Google в професійній діяльності», «Основи педагогіки відкритих освітніх систем», «Офісні інформаційні технології» (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти); «Методика викладання інформатики: дидактичне проектування та інноваційні технології», «Інтернет-технології в навчанні» (другий (магістерський) рівень вищої освіти).

Слід відзначити належний рівень апробації отриманих результатів, які всебічно обговорено на 29-ти міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура дисертації є методологічно обґрунтованою й логічною. Дисертація та реферат написані й оформлені згідно з нормативними вимогами. Стиль викладу й аналізу проміжних і кінцевих результатів дослідження, наукових положень і висновків є обґрунтованим.

Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, переліку використаних джерел, що налічує 505 найменувань (із них 92 –

іноземною мовою), а також із 20 додатків на 110 сторінках. Дисертація містить 37 таблиць і 39 рисунків. Загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до наукових досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.

У вступі: обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок із науковими темами, планами, програмами; сформульовано мету, завдання та гіпотезу; окреслено об'єкт і предмет дослідження, методи наукового пошуку; представлено концепцію дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення дисертаційної роботи; наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів, подано інформацію про особистий внесок здобувача в роботах, написаних у співавторстві, а також дані про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі проаналізовано ключові поняття дослідження, сучасний стан цифровізації суспільства та досвід формування цифрової компетентності педагога, виявлено особливості підвищення кваліфікації педагога в умовах неформальної освіти.

Дисертантом виокремлено нерозв'язані проблеми, зокрема: неузгодженість та ізольованість понять, перевантаженість поняттєвого апарату, різноманітність у класифікаціях та ієрархіях понять, а також надмірне диференціювання компетентностей. Автором показано, що межі формальної освіти залишаються занадто жорсткими, щоб оперативно реагувати на цифрові виклики ринку праці, а прагнення системи освіти відповідати індивідуальним потребам і соціальному замовленню вимагає нового підходу, який може бути забезпечений шляхом інтеграції формальної освіти з неформальною та інформальною освітою.

У другому розділі розглянуто філософські аспекти формування цифрової компетентності педагога, виявлено закономірності формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти, обґрунтовано методологічний концепт і концептуальні засади формування системи цифрової компетентності педагога.

Здобувачем презентовано *філософські передумови* формування цифрової компетентності педагога: врахування інформаційної та віртуальної реальності як прояву особистості в реаліях цифрового суспільства; розгляд цифрової компетентності як органічної єдності філософії освіти та техніки; оптимізація співвідношення класичного та цифрового компонентів у змісті освіти; пріоритетним світоглядно-методологічним підґрунтям цифрової компетентності педагога є людиномірність; врахування законів філософії у визначенні компонентної структури цифрової компетентності.

Автор достатньо уваги приділив обґрунтуванню методологічних та концептуальних засад формування цифрової компетентності педагога на базі синергетичного, інтегративного, системного, аксіологічного, андрагогічного та компетентнісного підходів.

У третьому розділі обґрунтовано базові положення побудови системи цифрової компетентності педагога, показано концептуальний підхід і ланцюжки моделей системи формування цифрової компетентності педагога,

визначено організаційно-педагогічні умови формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти.

З метою формування цифрової компетентності педагога з урахуванням загальних цілей цифровізації педагогічної освіти та професійної підготовки педагога дисертантом: виокремлено базові характеристики системи формування цифрової компетентності педагога; виділено основні положення системного підходу, принципи андрагогічного підходу та базові положення побудови системи цифрової компетентності педагога; запропоновано схему побудови синергетичної системи формування цифрової компетентності педагога.

Як результат автором побудована модель системи формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти, яка інтегрує теоретико-методологічний, структурно-змістовий, технологічно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний блоки, а також блоки передумов і організаційно-педагогічних умов.

У четвертому розділі окреслено шляхи реалізації стратегії та тактики формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти, наведено результати експериментальної перевірки ефективності розробленої системи.

О.О. Стечкевичем визначено три складові успішної реалізації програми «Цифрові інструменти Google для освіти» (розроблення стратегії, підготовка команди, організація супроводу навчання), представлено чотири кроки реалізації тактики розроблення змісту навчання, наведено орієнтовну тематику окремих модулів із зазначенням мети та цифрових компетентностей, що формуються під час їх проходження.

Достатньо переконливим виглядає обґрунтування структури цифрової компетентності педагога, яка містить середовищний, змістовий і комунікативний компоненти, що перебувають під впливом мотиваційного та рефлексивного компонентів як складових професійної компетентності. Автором чітко визначено критерії, показники та рівні її сформованості.

Результати педагогічного експерименту, реалізованого із 7598 учасниками базового рівня курсу «Цифрові інструменти Google для освіти» (листопад 2022 року), довели правомірність та ефективність системи формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти, що слугує підставою для висновку, що мети дослідження досягнуто, сформульовані завдання виконано, гіпотезу верифіковано.

Загальні висновки відображають розв'язання поставлених завдань наукового пошуку і корелюють з науковою новизною. Матеріали, подані в додатках, сприяють повноті сприйняття основного тексту дисертації.

Вивчення тексту дисертації свідчить про коректне використання дисертантом наукових результатів інших вчених, відповідне цитування текстових запозичень і відсутність академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації.

У змісті реферату досить повно представлено результати дослідження, його наукові положення, висновки та рекомендації, викладені й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення роботи викладено в 60 публікаціях автора (з них 31 – одноосібна): 2 розділи в колективних монографіях, 21 стаття у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України, 5 статей у періодичних наукових виданнях, які проіндексовані в базах даних Scopus, Web of Science Core Collection, 24 праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 8 праць, у яких додатково висвітлено результати дослідження. Відзначаємо, що публікації автора досить повно відображають зміст роботи, основні положення дисертації, її наукову новизну. У публікаціях, підготовлених у співавторстві, зазначено авторський внесок здобувача.

Дискусійні положення та побажання. Загалом позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за доцільне звернути увагу на певні неточності, дискусійні моменти та висловити зауваження й власні судження:

1. На сторінках дисертації (підрозділ 1.1) автор проводить широкий понятійний аналіз, здійснює ряд обґрунтованих висновків та встановлює що «цифрова компетентність педагога, розглядається як відкрита компонентна система, ядро якої утворює тріада з середовищного, змістового та комунікативного компонентів ... , що перебуває під постійним впливом мотиваційного та рефлексивного компонентів» (стор. 289). Автор також вводить «опорну дефініцію цифрової компетентності» під якою вважає інтегративне утворення знань та навичок, установок і стратегій, які забезпечують можливість виконання завдань з використанням цифрових медіа й інформаційно-комунікаційних технологій (стор. 74 та 392). Бажано щоб автор конкретизував, своє бачення дефініції «цифрова компетентність педагога».

2. Першим завданням доречно передбачена необхідність виявлення особливостей цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти. Безперечно на сторінках першого розділу дисертації вони виявлені, але бажано б було їх узагальнити. У такому разі було б зрозуміло чому саме такі особливості формування цифрової компетентності педагога обґрунтовані автором (стор. 392). Вимагає уточнення позиція автора щодо «особливостей об'єкту дослідження».

3. Автором обґрунтовано, що у формуванні цифрової компетентності педагога концептуально важливими є шість загальнонаукових підходів (стор. 182). Бажано уточнити яким чином визначені саме ці підходи. Чому автор не враховує ряд інших підходів, які доречно згадуються на сторінках дисертації середовищний (стор. 155) – модель системи оперує середовищними компонентами; інформаційний (стор. 290) – «Перша організаційно-педагогічна умова» спирається саме на цей підхід; технологічний (стор. 200) – використання сучасних технологій для поліпшення освітнього процесу та ін.

Зазначаємо, що висловлені зауваження та побажання не зменшують наукового значення дисертаційного дослідження і не впливають на його беззаперечну високу позитивну оцінку.

Загальний висновок. Актуальність дослідження, належний теоретико-методологічний рівень, аргументованість і вірогідність одержаних результатів, висновків і науково-методичних рекомендацій, наукова новизна та теоретичне значення, належний рівень апробації та впровадження, а також зміст і структурування рукописів дисертації й реферату дають підстави стверджувати, що наукова праця «Теорія та методика формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти» є завершеною, самостійно підготовленою, має вагомe значення для розвитку педагогічної науки, відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року №1197 (зі змінами), а її автор, Стечкевич Олег Орестович, заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Інституту професійної освіти Національної
академії педагогічних наук України

Микола ПРИГОДІЙ

